

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МУКАЧІВСЬКА МІСЬКА РАДА
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ**

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ Й ОСВІТИ
В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції**

**Мукачево
13-14 травня 2021 року**

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 4 від «12» травня 2021 р.)*

С 91

Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13-14 травня 2021 р., Мукачево / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. – 572 с.

У збірнику представлено тези доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів». Учасниками конференції розглянуто проблеми та перспективи розвитку педагогічної освіти, психолого-педагогічні аспекти індивідуальної траєкторії професійного становлення особистості, сучасні орієнтири розвитку економіки, управління та інженерії, актуальні проблеми розвитку сфери обслуговування, туризму та збереження історико-культурної спадщини, тенденції розвитку сучасного суспільно-політичного та культурно-мистецького простору.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д-р психол. наук, професор (голова);

Гоблик В.В. – д-р екон. наук, професор;

Кобаль В.І. – канд. пед. наук, доцент;

Пігош В.А. – канд. екон. наук, доцент;

Максютова О.В. – провідний фахівець ВНТД.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

ОСТРОВСЬКА М.Я. Особливості інноваційно-гуманістичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті ЄВО	177
ПАВКО А.І. Випереджальна педагогіка: історико-педагогічна ретроспектива та сучасні інноваційні технології навчального процесу	179
ПАПП К.Л. Національно-патріотичне виховання у школах Закарпаття першої половини ХХ століття	182
ПЕТАХ В. І., ТОМАШЕВСЬКА М. О. До проблеми готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності	184
ПЕТЬОВКА А. В., ТЯГУР В.М. Використання сучасних педагогічних технологій на уроках трудового навчання в початковій школі	185
ППЧАК С. Н., ФЕНЧАК Л. М. Використання тренінгових технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців освіти	188
ПЛОТНИКОВА К. Р. Підходи до визначення поняття «тренер-викладач»	189
PALLAY KATALIN A hallgatói mobilitás formái és kimenetele	191
ПОПОВИЧ О.М., ГРАБ О.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку	193
ПРОДАН М. В., ПИНЗЕНИК О. М. Інтеграція освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти	195
ПРШЕСМИЦЬКА Н. О., ЛАЛАК Н. В. Приватні школи: зарубіжний та вітчизняний досвід	197
РАЙЧИНЕЦЬ В.М. «Радянізація» освіти та шкільництва Закарпаття повоєнного періоду	199
РІЗАК Е.В. Особливості сприймання музики молодшими школярами	202
РУСИН Н.М., КОСТИЧ М. Створення сприятливої сімейної атмосфери як умова повноцінного розвитку особистості дитини	204
РУСИН Н.М., МЕТЕНЬКО Д. Сюжетно-рольова ритмічна гімнастика як інноваційна технологія фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗДО	206
РУСИН Н.М., ПАРЕНКО Д. Гуманізація освітнього процесу ЗДО як основа духовно-морального становлення майбутнього громадянина	208
РУСИН Н.М., ЧЕХ Н. Розвиток дрібної моторики як засіб адаптації дитини в дитячому садку	210
СИМОНЯН В. В. Науково-теоретичний та практичний досвід майбутнього викладача вокалу	212
СОЙМА Н.М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Гігієнічні принципи організації освітнього процесу в установах загальної середньої освіти	215
СТЕГУРА І.І. Історичні аспекти розвитку та реформування правничої освіти у Німеччині	217
СУХОДОЛЬСЬКА Ю. М., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Особливості застосування методів виховання у естетичному розвитку учнів молодшого шкільного віку	218
СУХОЛОВА М.А. Артистизм вокаліста-естраадника як основний чинник його професійного зростання	220
ТОВКАНЕЦЬ Г.В. Особливості змісту соціально-комунікативної підготовки педагога	222
ТОВКАНЕЦЬ Г.В., КИРЛИК О.В. Комунікативний самоконтроль як компонент професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи	224
ТОВКАНЕЦЬ Г.В., ЛІВАК Д.С. Ігрові технології і проблемні ситуації у формуванні красназавчих компетенцій учнів молодшого шкільного віку	226
ТОВКАНЕЦЬ Г.В., ЯНИК М.М. Принципи формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи	228

Методологічним інструментарієм такої педагогіки є дві цілісні системи вправ для тренування навичок, які знаходять своє втілення в особливостях мислення творчої особистості. При цьому, вектор першої системи спрямований на розвиток системного мислення. Натомість, в основу іншої системи покладено формування творчої уяви викладача та студента. Варто звернути увагу й на те, що більшість усіх вправ, які визначають функціональну структуру вказаних інтелектуальних систем, виконується відповідно до спеціальних алгоритмів, які розроблені згідно з вимогами системного аналізу.

УДК 373.3(477.87) «1900-1944»

ПАПП К.Л.,
Мукачівський державний університет

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації є ключовою для сучасної системи національно-патріотичного виховання. З цією метою в Україні затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015), Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (2015) та Заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015). Ці документи покликані забезпечити комплексну, системну та цілеспрямовану організаційну діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [1].

Проблема національно-патріотичного виховання підростаючого покоління піднімалася в працях І. Беха, О. Вишневецького, Г. Ващенко, В. Омеляненка, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, М. Стельмаховича, К. Ушинського, І. Франка та ін.

Метою нашої публікації є вивчення особливостей здійснення національно-патріотичного виховання в школах Закарпаття першої половини ХХ століття в умовах залежності системи освіти від політики держав, до складу яких входило Закарпаття в цей період, а саме: до 1919 р. – до складу Австро-Угорщини, 1919-1938 рр. – Чехословацької республіки, 1939-1944 рр. – Угорщини.

Отже, до 1919 р. впродовж багатьох століть закарпатські землі належали Угорському королівству й входили до складу Габсбурзької, Австрійської

монархій та Австро-Угорської імперії. Відповідно, освітня система на закарпатських землях у цей період вибудовувалася за угорським зразком. Прийнятий у 1868 р. Закон «Про народну освіту» сприяв відкриттю шкіл з національними мовами навчання, що для багатонаціональних закарпатських земель означало для населення можливість здобувати освіту рідною мовою, вивчати історію та культуру свого краю. Національно-патріотичне виховання в школах реалізувалося через зміст освіти. Зокрема, в навчальних планах було передбачено вивчення як державної (угорської), так і національних (русинської, німецької, румунської, словацької, єврейської та ін.) мов. Також передбачалося вивчення таких предметів, як «Рідна мова», «Угорська мова (для неугорськомовних шкіл)», «Географія та історія (загальна та вітчизняна)», «Вітчизняна конституція». У Закарпатті в цей період активізує свою просвітницьку діяльність видатний педагог, укладач посібників та підручників для шкіл Закарпаття – О. Духнович, з яким пов'язаний будительський рух, який, насамперед, був спрямований на утвердження русинського духу в усіх сферах громадського, політичного, релігійного, культурно-освітнього життя краю. Шкільні підручники О. Духновича наскрізь пройняті національною ідеєю. Наприклад, у своєму букварі «Книжиця читальная для начинающих» (1847, 1850, 1852) О. Духнович «закликає молодших школярів до готовності до творчої праці на благо людей, героїчного подвигу в ім'я процвітання держави, до виконання прямого громадянського обов'язку – захистити свою країну: *Бо наша красна Краина, Любезная Отчизнина Пожадаєть то оть насъ, Храньме ю на каждый часъ*» [2, с. 26.]. Зазначимо, що вже на початку ХХ століття таке ліберальне ставлення з боку угорської влади до місцевого населення Закарпаття кардинально змінилося, адже після прийняття в 1907 р. Закону Аппоні в школах з національними мовами навчання було переведено виключно на державну – угорську мову. Слід зазначити, що з початком I Світової війни актуалізувалося національно-патріотичне виховання учнівської молоді шляхом залучення її до суспільно-корисних робіт (вирощування сільськогосподарських культур, висадка алеї бойової слави), благодійництва (підтримка вдів та осиротілих дітей) тощо.

Після приєднання закарпатських земель до Чехословаччини національно-патріотичне виховання набуває нового змісту. Зокрема, просвітницька політика чехословацького уряду сприяла розвитку національної культури Підкарпатської Русі, що відобразилося на змісті освіти, адже осередком національно-патріотичного виховання, насамперед, виступала школа. До навчальних планів було введено навчальні предмети, вивчення яких забезпечувало національно-патріотичне виховання школярів (табл. 1).

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ
(1919-1938 РР.)**

Назва предмету	Мета вивчення
Мова викладання	оволодіння учнями усною та писемною руською мовою, вмінням висловлювати думку, чітко й зрозуміло читати, а також гармонійне та всебічне виховання дитини
Наука про рідний край	залучати школярів до самостійного вивчення життя свого села, міста та рідного краю (батьківщини).
Землепис (географія)	пізнання рідного краю та інших земель, роз'яснення суті польового господарства, торгівлі, промислу та впорядкованого державного життя
Історія	вивчати історію свого народу, виховувати любов до свого народу та інших народів, ознайомити учнів з їх громадянськими правами та обов'язками

Джерело: [3, с. 122-123].

Національно-патріотичному вихованню дітей у цей період сприяють також журнали та газети, які призначені для читання школярами, серед яких «Наш рідний край» (1922 – 1939), «Пчілка» (1922-1932), «Віночок для підкарпатських діточок» (1919 – 1924).

Повернення закарпатських земель до Угорщини напередодні II Світової війни знову призвело до актуалізації національно-патріотичного виховання, але вже в новому руслі: «школи забезпечували виховання школярів у дусі патріотизму, відданості ідеям святостефанської угорської корони, релігійних норм, формування високої духовної та моральної культури, поваги до історії, культури та національних традицій угорського народу. Особливо відчутними ці ідеї стали на початку 1940 р., коли почався наступ фашизму та комунізму. Щоб уберегти Угорщину від їх впливу, угорський уряд всіма можливими шляхами намагався, перш за все через школу та церкву, зберегти ідею національної самобутності угорського народу та цілісності Угорщини» [3, с. 178]. Великий вплив на національно-патріотичне виховання учнівської молоді здійснює в цей дитячо-юнацька організація «Левенте».

Література

1. Про затвердження концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН України від 16 травня 2015 р. № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> Дата звернення: 05.04.2021 р.

2. Фізеші О.Й. Виховна спрямованість змісту букварів в українських школах Закарпаття (друга половина XIX – кінець XX століття) : Монографія. Херсон: Айлант, 2008. 208 с.

3. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.) : монографія. Ужгород, 2015. 528 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>